

Hvis man i værket venter at finde afslørende beskrivelser af kongeparrets gøren og laden, sådan som man f.eks. kender det fra Christian 4.s forskellige norgesrejser, bliver man skuffet. Værket rummer en højst officiel beskrivelse af kongerejsen, og virkeligheden er stramt redigeret af en tydeligvis yderst loyal underordnet embedsmand. Under læsningen passerer en endeløs række af troppemønstringer, gudstjenester, tafler og audienser revy, og det fremholdes jævnlige, at kongen til stadighed også måtte tage vare på alle de sædvanlige embedsforretninger, som i en jævn strøm krævede enevoldsmonarkens afgørelse. Journalen tegner med andre ord et temmelig stereotypet billede af kongen som rigernes travle øverste embedsmand og repræsentative topfigur uden at tilføje personlige træk. I lighed med vore dages officielle billedreportager var hensigten med rejsejournalen at fastholde et ganske bestemt billede af monarken, i dette tilfælde billedet af en travl og nådig kongeskikkelse omgivet af taknemmelige og beundrende undersåtter i skiftende iscenesættelser. Dette forehavende lykkedes næsten til fuldkommenhed for Willemsen, og det er derfor ikke mærkeligt, at Christian 6. erklærede sig tilfreds med resultatet. Her fremmanes nemlig præcis det billede af kongemagten, som enevælden havde brug for, og det er især til belysning deraf, at værket fra en historisk synsvinkel er interessant. Det siger meget om enevoldsmonarken som institution, kun lidt om Norge og intet om kongen som person. Vil historikeren vide noget om sådanne anliggender, må han vende sig andre steder hen.

Værket bør således nok omgås med en vis kildekritisk forsigtighed. Men man kan helt uden forbehold nyde synet af de 68 store, farvelagte tegninger og plancher, som er reproduceret i enestående smuk udførelse. Det samlede ind-

tryk af dem understreger fuldt ud sandheden af Hendes Majestæt Dronningens fyndige slutbemærkning i forordet: »Lykkelig den som rejser i Norge«. – Om Christian 6.s sindsstemning under norgesrejsen melder dette værk ganske vist intet; men vi har som læsere grund til at glæde os over, at nogle har haft mod og kræfter til endelig at udgive denne rejsejournal i et udstyr, hvis pragt vist betegner et højdepunkt i dansk bogkunsts historie.

I *Aftenposten* skrev en norsk anmelder om værket, at det var en kærligheds-erklæring så rørende, at landet den stammer fra kunne fortjene at komme i union med Norge igen. – Det kom vi som bekendt heller ikke denne gang. Men det bør ikke hindre os i fuldt ud at tilslutte os Dronningens ovenanførte vurdering og samtidig glæde os over, at en norgesrejse kan give anledning til et pragtværk som dette.

Knud J.V. Jespersen

Margit Bendtsen: *Sketches and Measurements. Danish Architects in Greece 1818-1862*. (Kunstakademiets Bibliotek/Aarhus Universitetsforlag, 1993). 383 s., 450 kr.

Aristea Papanicolaou-Christensen: *Christian Hansen. Breve og tegninger fra Grækenland*. (Gyldendal, 1994). 176 s., 388 kr.

Begge bøgernes emne er danske arkitekters ophold og besøg i Grækenland, især Athen, i løbet af det forrige århundrede; men mens Aristea Papanicolaou-Christensen koncentrerer sig om Christian Hansen, går Margit Bendtsens bog fra Jørgen Hansen Koch over brødrene Hansen til Ferdinand Meldahl. Begge bøger er primært publikationer af de pågældende arkitekters tegninger, skitser, akvareller mv. i en flot gengivelse, som kombinerer fornemt forlagsarbejde med

fotografier taget af Kunstakademiets fotograf, Jørgen Watz. I Margit Bendtsens bog er det dog generende, at man skal finde teksten mv. til de 163 billeder ved først at slå op i billedfortegnelsen foran og dernæst i katalogdelen bagved. I Aristeia Papanicolaou-Christensens bog er de 210 billeder fordelt på fire sektioner rundt i bogen uden nærmere begrundelse (af tryktechniske grunde formoder jeg).

Begge bøger vil lidt mere. Aristeia Papanicolaou-Christensen »har til formål at skildre Christian Hansens personlighed ud fra hans kunstneriske arbejde i Grækenland«. Dette formål indløses ikke; men de også gengivne breve mv. giver et godt indtryk af hans oplevelse af Athen på godt og ondt samt hans planer for fremtiden. Ud fra den rigtige iagttagelse, at arkitekterne gengav forhold mv., som de faktisk så dem, vil Margit Bendtsen i sine kommentarer hertil vise »the changes in the appearance of the various sites and monuments«. Dette formål indløses ikke særligt godt, da hun tager en række navne for givet, bl.a. navne på bygninger mv., som ikke eksisterer mere.

Aristeia Papanicolaou-Christensen er derimod meget omhyggelig med at sætte lange noter bag i bogen, hvor hun ofte giver forklaringer og oplysninger, som med stor fordel kunne have været indarbejdet i selve teksten. I note 52 svigter hun imidlertid sine læsere ved blot at skrive »Den udgivelse af Stuart, som Christian Hansen her refererer til, er et værk af Stuart Jones og Revett Nicholas, *The Antiquities of Athens*«. Så skødesløst (til dels fejlagtigt) bør man ikke henvise til den publikation, som åbnede Vesteuropas øjne for den klassiske græske verdens arkitektur! Denne – og den øvrige – åndshistoriske baggrund har Margit Bendtsen langt bedre med. Det gælder også den historiske baggrund for rejserne til og opholdene i

Grækenland i forrige århundrede. Margit Bendtsen er dog på vildspor, når hun anfører oldtidens athenske demokrati som en hovedgrund til interessen for samtidens Grækenland. Oplysningstiden forbandt ikke den berømmede græske frihed med det athenske demokrati, som i Danmark først blev positivt fremstillet efter Junigrundloven i 1849 (se mit bidrag til Rudi Thomsen (red.): *Det athenske demokrati i samtidens og eftertidens syn*, II, Århus 1986, s. 295ff.). Der er da heller ikke skygge af interesse for dette demokrati i de breve fra Christian Hansen, som gengives hos Aristeia Papanicolaou-Christensen.

Der skete meget i Athen i forrige århundrede, især efter at byen i 1833 blev udråbt til hovedstad for den nye græske stat og nu skulle gøres til en værdig residensby. Valget af dette sted som hovedstad var begrundet i oldtidens Athen, og de arkæologiske frilægninger begyndte. De danske arkitekter var ofte aktive på begge felter og samtidig tog de mange inspirationer hjem til klassicismen i Danmark. Deres tegninger mv. er gode kilder til alt dette, og de gengives i de to her omtalte bøger i en form, der er en fryd for øjet; men begge bøgernes ledsagende introduktioner lader en del tilbage at ønske.

Erik Christiansen

Thorkild C. Lyby: *Kundskab og ånd. Ask Højskole 1869-1994*. (Ask Højskole, 1994). 176 s., 75 kr.

I 1994 fejrede folkehøjskolen 150 års jubilæum, Højskolesangbogen blev 100 år, og flere skoler havde selv jubilæum. En af dem var Ask Højskole syd for Århus, der blev oprettet i 1869. Der er god grund til at lægge mærke til den jubilæumsbog, som skolen i den forbindelse udsendte. I udgangspunktet, fordi forfatteren, Thorkild C. Lyby, foruden